

Curieuse Gedancken
Von der
Kunst zu fliegen,
Krafft welcher ein jeder Mensch, ohn Gefahr,
und leichter / denn ein Vogel / wohin es ihn be-
liebt, sich selber durch die Lufft schwingen
kan.
Weiland in 3. besondern
Lateinischen Reden /
auf der löblichen
Universität Tübingen /
vorgetragen /
Anjetzo aber, um ihrer Annehmlichkeit
willen / ins Teutsche übersetzet.

Franckfurt und Leipzig, Anno 1737.

ANONYMUS

CURIEUSE GEDANCKEN VON DER KUNST ZU FLIEGEN

CURIEUZE GEDACHTEN OVER DE KUNST VAN HET VLIEGEN

1 7 3 7

vertaling:

Ruud Muschter
∴

Groningen

muschter@home.nl
www.archive.com

12 oktober 2018

INHOUDSOPGAVE

BRONVERMELDING

1737, Frankfurt, Leipzig

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt, Halle

http://www.zvdd.de/dms/load/met/?PPN=urn%3Anbn%3Ade%3Agbv%3A3%3A1-222354

http://nbn-resolving.org/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:gbv:3:1-222354

HET OMSLAG

Curieuze gedachten
over de
kunst van het vliegen,
krachtens dewelke een ieder mens, zonder gevaar,
en gemakkelijker dan een vogel, waarheen het hem belieft,
zichzelf door de lucht kan slingeren.
Indertijd in 3 bijzondere
Latijnse toespraken
op de loffelijke
Universiteit van Tübingen
voorgedragen,
doch thans, omwille van hun aannemelijkheid,
in het Duits vertaald.

- - -

Frankfurt en Leipzig, in het jaar 1737.

INLEIDING VAN DE VERTALER

Uit het ‘Voorbericht’ blijkt, dat de anonieme auteur teruggrijpt op toespraken die feitelijk reeds in 1627 zijn gehouden, en wel door Fridericus Hermannus Flayderus.

In een tijd waarin er nog niet één elektrische machine fungeerde, was het vermogen om te vliegen nog een prachtige droom van de mens. De auteur bekijkt wat er voor nodig zou zijn om dat vermogen te verwerven, en ontkracht ook tegenargumenten als ‘de mens is te zwaar’ om te kunnen vliegen.

Wie had kunnen denken welke technische ontwikkeling zich vele eeuwen later zou voordoen, waarbij alle schetsen die de auteur ontwikkelt, zouden verbleken?

Carl du prel stelt in zijn ‘Die Magie als Naturwissenschaft, deel I, die magische Physik’ (1899: “Kapp heeft in zijn ‘Philosophie der Technik’ heel fraai uitgewerkt, dat onze mechanismen slechts onbewuste kopieën van organismen of van delen daarvan zijn. Zo is bijvoorbeeld de camera obscura een kopie van het oog. Deze 'orgaanprojectie' zoals hij dit noemt, is filosofisch en natuurwetenschappelijk van even groot belang. Filosofisch moeten wij uit de orgaanprojectie concluderen, dat de ziel niet slechts de functie van het denken heeft, doch ook die van het organiseren. Het brein is dus het door haar gebouwde werktuig ter oriëntering in de wereld, en het gehele lichaam is haar werktuig voor de aardse werkzaamheid.” En: “In natuurwetenschappelijk opzicht (...) wijst de orgaanprojectie de technicus de richting waarin hij nieuwe vraagstukken kan vinden, en tegelijk ook de kunst waarbinnen ze opgelost kunnen worden: door het nabootsen van de natuur. Wanneer onze technici ooit filosofisch geschoold zijn, zullen de uitvinders niet meer op het toeval zijn aangewezen, doch met helder bewustzijn zichzelf opgaven stellen waarvan zij het natuurlijke voorbeeld zien. Alleen zullen ze beter moeten onderzoeken op welke wijze de natuur het vraagstuk oplost. De filosofische technicus zal er zijn tijd niet mee verspillen dat hij de luchtvaart

een eind in het wilde weg onderzoekt. Hij zal integendeel tot zichzelf zeggen dat de natuur het probleem door middel van de vleugels der insecten en vogels heeft opgelost, en dat de menselijke geest daarom moet zoeken naar de orgaanprojectie van de vleugel.”

Ruud Muschter

DE TEKST

Voorbericht.

Toen in het jaar van Christus 1627, op de loffelijke Würtembergse Universiteit van Tübingen een academische promotie plaatsvond, waarbij diverse nieuwe meesters benoemd werden, heeft een zeker geleerd man, genaamd Fridericus Hermannus Flayderus, bekroond dichter, professor en bibliothecaris, bij de genoemde universiteit de gelegenheid te baat genomen om een klein Actum Oratorium, ofwel een spreekoefening te houden. Daar heeft hij met name samen met twee andere, nieuw benoemde meesters, genaamd Johann Oswald uit Balingen en Johann Ulrich Brehitzer uit Tübingen drie Latijnse Oratiunculas[1] gehouden, en daarin de kunst van het vliegen behandeld. Dit, onder andere, gedenkt wijlen de beroemde professor te Kiel, Georgius Paschius, in zijn geleerde Schediasmate[2], over de curieuze uitvindingen van de 17e eeuw na de geboorte van Christus. En deze verdient inzonderheid om van pagina 233-239 te worden nagelezen, alwaar deze geleerde man enkele voorbeelden van anderen - die de kunst van het vliegen werkelijk beoefend zouden hebben, of slechts middelen daartoe aan de hand hebben gedaan - aanvoert, en met name melding doet van het boekje van Becher, getiteld: ‘Närrische Weisheit und weise

[1] ‘toespraakjes’.
[2] ‘improvisatie’.

Narrheit'[3], waarin ook dergelijke voorbeelden - echter, benevens het sentiment en de voorwaarden van de auteur, waarmede rekening moet worden gehouden - kunnen worden aangetroffen. Intussen heeft men - aangezien er naar verluidt in de buurt iemand is geweest, die door middel van een bepaalde machine een proeve van een dergelijke kunst van het vliegen heeft gedaan, terwijl ik niet weet of ik van plan ben om dit als scherts of ernst af te doen - de vorengenoemde drie korte, daarover handelende toespraken, aangezien ze weinig bekend zijn en zeer kort opgesteld, vanuit het Latijn in het Duits willen vertalen, waarbij alles volkomen aan het zeer en veel genegen oordeel van de lezer omtrent wat men van de ganse aangelegenheid moet vinden, wordt overgelaten.

[3] Johann Joachim Becher. Frankfurt, 1682.

Eerste toespraak.

Wanneer wij de nieuwe uitvindingen willen vergelijken met de oude dingen die verloren zijn gegaan, zullen wij opmerken, dat ons de Ouden in veel opzichten niet het water aanreiken. Men late de Ouden maar mooi hun verbazingwekkende gebouwen rondbazuinen[4], bijvoorbeeld hun renplaatsen, hun grote paleizen, hun weidse gasthuizen, hun grottenwerk, hun warme baden, hun met bijna niet te imiteren kunst vervaardigde spitse zuilen, hun doolhoven, waar zovele gangen verward in elkander liepen dat men er zo gemakkelijk niet meer uit kon komen wanneer men er eenmaal in was. Laten zij verder pralen met hun zeven zogenaamde wereldwonderen of andere zaken, die zowel voor de staat als ook tot nut bedacht zijn geworden. Bijvoorbeeld de ongelofelijke brandspiegel, het aan het goud gelijk geachte aurichalcum oftewel gouderts, de onverbrandbare olie, de glazen die men kon buigen en uitrekken, en ontelbare andere dingen meer. Dan zal men toch, tegen hetgeen in onze en in de eerdere tijden verzonnen is geworden, nimmer iets zinvollers, nimmer iets verwonderenswaardigers, nimmer iets voortreffelijkers kunnen aantonen. Heeft men niet, in de recente tijden[5] een gans nieuwe wereld, de boekdrukkerij, het papier,

---

[4] “heraus streichen”.

[5] De auteur plaats hier zijn enige voetnoot, aldus: “Wanneer de auteur de beroemde mannen die na hem zijn opgekomen en de geleerde wereld met zovele onvergelijkbare, heerlijke, zinrijke en nuttige uitvindingen verrijkt hebben, bijvoorbeeld Bernoulli, Boyle, Cartesius,

het scheepskompas, de zonnewijzers, de cilinders, de klokken, het geschut, het buskruit, de stijgbeugels, de zadels en hoefijzers, de verrekijkers en brillen uitgevonden? Hoe hoog heeft men het in de alchemie gebracht? Hebben wij niet de bezoarsteen[6], de rabarberwortel, de cassia[7], het manna, de suiker, het destilleren en vele duizenden andere dingen in de artsenijkunst ingevoerd? Zodat thans schier niets kan worden bedacht dat niet bijna tot de hoogste volkomenheid gebracht en gestegen moet worden? Doch één ding moet worden uitgezonderd, dat hetzij nog niet is uitgevonden, of veelmeer nog niet goed geprobeerd is, dunkt mij. En wat is dat dan? Het is de kunst om te vliegen, en de wetenschap om door de lucht te strijken. Waarom nu juist deze kunst tot nu toe zo lang verborgen heeft kunnen blijven, daarover moet men zich zeer verwonderen. Er zijn mensen die, als de vissen in de rivieren, niet slechts zwemmen, doch ook - waarover men zich moet verbazen - zelfs in de zee, niet slechts een enkel uur, doch een geruime tijd, geleerd hebben om zich onder het water op te houden. Ja, men heeft, ook in onze tijd, een soort laarzen bedacht die uit leder zijn gemaakt, en die als blazen opgeblazen worden, waarmede wij, niet anders dan in oude tijden Petrus op de zee, door het water kunnen wandelen.

Drebbel, Guerike, Hon. Fabri, Hevelium, P. Kircher, P. de Lana, de heren Von Leibnitz, Leupold, de heren Newton, Sturm, Tschirenhausen, Weigel, Wolsium en een hoeveelheid anderen, die hier niet genoemd zijn, op zich laat inwerken, dan kan hij het getal van deze uitvinders die hij hier aanvoert, met een groter getal vermeerderen.”

[6] Ook genoemd door Michael Maier. ‘Chymische Kabinet’ (Het Chemisch Kabinet), Toelichting XXXI, 1708. Een maag-, darm-, of andere in het lichaam gevormde steen. Werd vroeger als geneesmiddel beschouwd. Zie mijn vertaling op www.archive.org.

[7] Paracelsus noemt de “Cassifistel”. lees: ‘cassia fistula’, ook wel “purgier-kassie’ genoemd, dus een purgeermiddel. ‘Klage Theophrasti Paracelsi, uber seine eigene Discipel, unnd leichtfertige Ertzte, etc.’ (Klacht van Theophrastus Paracelsus over zijn eigen leerlingen en lichtvaardige artsen, etc.), 1594.
Zie mijn vertaling op www.archive.org.

Het is dus te betreuren, dat tot nu toe niemand, voor zover ik weet, gevonden is die de kunst van het vliegen openlijk geleerd heeft. Wanneer nu de ouderdom de vogels die zich in water ophouden - en voornamelijk van de zwanen, wier hals het voorste deel, de buik de bodem, en de staart het achterste deel, de vleugels de zeilen, de poten het roer van een schip voorstellen - het varen geleerd hebben, waarom zijn wij dan zo slaperig en onbekwaam, dat wij er ook geen moeite voor doen om van de vogels het vliegen te leren? Er zal wel niemand onder ons zijn, die zich niet bewust is van de door zeilen aangedreven wagen van de dappere prins Maurits van Oranje, die door een een scherpzinnig man, Stephinus genaamd, is uitgevonden; voor dewelke in het geheel geen paarden zijn gespannen, en die van alle dingen die tot zijn beweging dienstig geweest waren, ontbloot was, en slechts door het geweld van de winden, met uitgevouwen zeildoeken, met een zo grote snelheid aan de lintvormige zeeoever werd voortgedreven, dat hij

getriebene Wagen des tapffern Prinzen Mauritz von Ora-
nien, der von einem scharfsinnigen Mann, Stephinus ge-
nannt, ist erfunden worden; an welchem gar keine Pferde
gespannet, und der von allen den Sachen, die zu dessen Be-

ook de schepen zelf, die bij goede wind de zee in liepen, ver overtrof en in weinige uren twintig of dertig Duitse mijlen, zoals gezegd wordt, aflegde. En wanneer de wagen nog niet uitgevonden zou zijn, wie zou dan iemand die vertelt dat een zo grote last en een wagen die met vele mensen bezwaard is, in een zo korte tijd zuiver door het waaien van de winden voortgedreven wordt, geloven? Wie zou niet ook zelf leren vliegen, zich vleugels aanmeten en zich aan de lucht toevertrouwen? Vooral wanneer iemand met een behendigheid begiftigd is, daarenboven nuchter en met een niet al te groot lichaam bezwaard is, van welke genoemde categorie mensen, aangezien zij van lichtheid geheel te zeer verwijderd zijn, ik gaarne toegeef dat zij tot vliegen onbekwaam zijn. Daarom dunkt het mij, dat hier niets meer resteert, dan dat iemand ons toont hoe deze kunst te leren valt. En ik had u allang, mijn hooggeleerde

heer Flayder!, verzocht om die aan ons uit te leggen, ware het niet dat ik mijn allerwaardigste heer Commilitone voor mij zag, die - ik weet niet wat - over de voorgelegde vraag mediteert. Gewis, wanneer ik mij niet vergis, is hij begerig en aangevuurd door mijn toespraak, om wellicht ook zelf die fraaie kunst te leren.

Tweede toespraak.

Naar waarheid, mijn heer! Zij bedriegen zichzelf, in hun opvatting, zeer, want er ontbreekt zoveel aan, dat ik de door hen aangegeven kunst van het vliegen hetzij met hen zou moeten loven of haar voor mogelijk houden, dan wel deze veelmeer hogelijk verwerpen en verafschuwen. Want, denk u eens in: wanneer de mensen konden vliegen, wie zou dan wegens dergelijke vijandige en goddeloze vogels veilig en in vrede kunnen leven? Wat zou er overal voor een grote brutaliteit, en wat zou er overal voor een gruwelijke wanorde ontstaan? Wat zouden wij anders, dan een nieuwe ijzeren, stenen of diamanten tijd beleven? Welke huisvader zou voor zijn gast in veiligheid blijven? Hoe menige courtisane zou, niet anders dan ooit Jupiter in gouden regen naar Diana, in de nacht naar haar liefste vliegen? Hoevelen zouden in hun echtbreukige aandrift naar vreemde nesten uitkijken? Gewis zou een dief, als een gretige, hongerige raaf, de schatten van vermogende lieden roven? Zou niet een verrader en loslippige zich heimelijk, door het vliegen, bij de geheimste bijeenkomsten naar binnen werken? Zou hij niet, net als een kletsende kraai en ekster alle heimelijkheden door kletsen? Zou hij niet zijn brutale ogen op alle plekken naar binnen laten sluipen? Zou hij niet zijn nieuwsgierige oor bij alle kieren der deuren houden om te luisteren? Zou niet de vijand, doordat hij over de muren vloog, in alle oorden in de steden inbreken? Zou hij dan niet de alleronschuldigste lieden onvoorzien neermaaien, alles verzengen en verbranden? In één woord: zou niet alles wemelen van gieren, van haviken, ja ook van ongure, helse roofvogels? En zou men niet overal slechts de kleine dieven ophangen, doch de grote er vandoor moeten laten vliegen? Zouden bovendien niet alle wetten, godsvrucht, eerbaarheid met elkander zijn opgeheven? Toen ene koning in Denemarken, Hadingus, zoals men bij Saxon en Cranzio leest - toen hij Handuanus, koning over de noordelijke Hellespont, in de stad Duna belegerde -, vogels van uiteenlopende aard, die

zich plachten op te houden op die plek, gevangen had, en aangestoken zwammen onder hun vleugels liet binden, die, doordat ze wederom naar hun nesten vlogen, de stad aanstoken, liepen daarop de belegerden in de stad toe, en lieten de deuren van de wacht vrijstaan. Help, eeuwige God! Wat zouden onze verenloze verhoopte vliegers niet ondernemen? Zo nu en dan werden de fraaiste steden, zoals reeds genoemd is, door dergelijke goddeloze vogels aangestoken, geplunderd en in de as gelegd. Al deze dingen veroorzaken, dat ik hun bodemloze kunst om te vliegen liever naar de uiterste, afgelegen Garamanten[8] en Indianen, of - zoals men heden ten dage zegt - naar waar de peper groeit, zou willen verbannen.

Is er echter ook hierna iets dat ik bij de mensen voor onmogelijk houdt, dan is het dit: Aangezien ik mij niet alleen niet herinner, ooit een voorbeeld van een vliegende mens gelezen te hebben, zou men het sprookje van Daedalus en Icarus willen aanvoeren, van wie de laatste zijn dwaze vermetelheid met het leven geboet zou hebben. Doch ook zou men, wanneer men zich de zwaarte en het gewicht van de mens voorstelt, gemakkelijk van de onmogelijkheid ervan overtuigd kunnen worden. Om er maar van te zwijgen, dat het vliegen alleen de vogels en het gevleugelte toekomen. En het lijkt erop, dat de mens slechts hierom geschapen is, dat hij des te welgeschapener en fraaier zou zijn, hetgeen zou verhinderen dat hij om en om, met veren, als een nachtuil of als een wonderdier ingepakt zou zijn. Het komt mij ook bijna lachwekkend voor, dat gij gezegd hebt, dat een nuchter iemand veel lichter, en tot vliegen bekwamer is, terwijl doch door vrijwel alle deskundigen op medisch gebied het tegendeel beweerd wordt, aangezien namelijk een mens die goed gespijzigd of vetgemest is (wanneer de overige omstandigheden verder maar niets in de weg liggen), vanwege de grote overvloed van de levensgeesten van veel lichter gewicht is dan iemand die mager of nuchter is. Dienover-

[8] Berbers volk in Lybië.

eenkomstig zou ik voor de vliegkunst van de heren, tegen hun vermoeden in, eerder de allervetsten en goed vetgemesten uitkiezen, wanneer die[9] verder hetzij mogelijk of onschadelijk moet worden geacht. Ondertussen geloof ik, aangezien men met het algemene spreekwoord pleegt te zeggen: ‘alle goede dingen bestaan uit drie’, dat het de moeite waard is dat na ons tweeën, die in deze kwestie van verschillende mening zijn, zich er een derde tussen stelt en over die materie vernomen wordt. Vandaar dat ik u, mijn zeer geëerde heer meester Friederich Hermann Flander, smeek en verzoek, of u onbezwaard de door ons geuite meningen ten gelieve van de gezamenlijke aanwezigen naar uw goede inzicht wilt afwegen, en dan zonder aarzelen datgene wat men moet vinden van de kunst van het vliegen, vrijmoedig wilt openbaren. Voor deze goedig overnemende moeite zult ge van onze zijde, naar ik hoop, ons altijd daadwerkelijk dankbaar bevinden.

[9] Lees: ‘de vliegkunst’.

Derde toespraak.

Gij hebt mij, mijn zeer begaafde en zeer geleerde heren, verzocht om mijn geringe mening over de kunst van het vliegen in de huidige zeer aanzienlijke vergadering toe te lichten. Nu zal ik niet alleen datgene waarvoor gij mij zo vriendelijk gevraagd hebt, gaarne in het werk stellen, doch gij moet ook bij de bespreking van deze materie mijn openhartige en genegen gemoed jegens u onderkennen, want ik zal de eigenlijke kunst van het vliegen zodanig beschrijven, dat - wanneer gij mij, die zonder enige woordpraal de ganse kwestie zo eenvoudig mogelijk gedenk uit te voeren, geduldig hebt aangehoord - ik hoop, dat er zich onder u niemand zal bevinden die, wanneer hij in de kunst van het vliegen afdoende door mij onderwezen is geworden, niet naar zijn believen nu eens hierheen, dan weer daarheen, veel beter en gezwinder dan een vogel zou kunnen wegvliegen. Nu ik dit echter thans voornemens ben te doen, vraag ik voor mijzelf van alle aanwezigen een opmerkzaam gehoor, zolang tot ik deze kunst zo kort mogelijk heb afgehandeld, die naar mijn weten niet alleen tot nu toe door niemand ooit op een hogeschool onderwezen is, doch die ook zonder enig gevaar naar plekken voert waar men niet terecht kan komen, en naar omgevingen die zelfs voor de vogels onbegaanbaar zijn. Opdat wij echter deze verwonderenswaardige kwestie ordentelijk aanvatten, moet ik u allereerst enkele meningen afnemen. Een van u heeft, wanneer u mij ten goede wilt houden, in twee opzichten gefaald. Want hij heeft allereerst deze kunst treffend gehekeld, en ze alles bijeengenomen vervolgens als onmogelijk gepresenteerd. Doch, weet gij dan niet, dat een kunst door niemand anders wordt aangevallen dan door hem die haar niet begrijpt? Wellicht zijt ge over deze kunst zo slecht te spreken, aangezien uw eigen persoon nog niet heeft leren vliegen? Want de bezwaren waarmede u haar omkleed hebt, hebben betrekking op het misbruik, dat echter zoals bekend is, nimmer het ware gebruik opheft. Ik wil nu uit dui-

zenderlei voordelen die van onze kunst te verhopen zijn, één enkel aanvoeren. Hoezeer, meent gij, zouden zich diegenen verheugd hebben, die bij de belegering van een vesting, of stad, vroeger veel nood moesten uitstaan, wanneer zij een enkele mens gehad hadden die in deze kunst ervaren was, en die zij als een levende brief hadden kunnen uitsturen? Net als de duiven bij de belegering van de stad Leiden werden uitgestuurd, wier huiden nog tot op heden op het raadhuis van deze stad te zien zouden zijn, aangezien ze bij de toenmalige nog beklemde toe-

fahren, gehabt hätten, den sie, als einen lebendigen Brief hätten ausschicken können? Gleichwie die Tauben, bey Belägerung der Stadt Leiden ausgeschicket worden, deren ihre Haut noch bis dato auf dem Rathhaus der-

stand der Verenigde Nederlanden, zowel de stad zelf van de gruwelijke belegering, alsook de ganse provincie van haar ondergang hielpen bevrijden. Weliswaar voert gij aan, dat alleen de vogels vliegen. Doch waarom zijn er dan ook vissen en muggen die vliegen? Ja, er vliegen ook niet alleen die, welke vleugels hebben, doch ook de vleermuis, die het aan veren ontbreekt.

Dat gij er verder van uitgaat, dat de veren en vleugels de mens veel van zijn schoonheid ontnemen, mag wellicht als reden hebben, dat u de geplukte vogels met name fraaier voorkomen op de tafel en in de schotels, dan wanneer ze nog met veren getooid zijn. En wat overigens de onmogelijkheid van het vliegen betreft, zo heeft een van u de al te grote zwaarte van de mens als bewijsgrond aangevoerd. Doch waarom zouden de vleugels een mens niet van de aardbodem kunnen opheffen en in de lucht kunnen houden, aangezien ze toch de adelaar voort dragen en kunnen houden, waarvan er eentje blijkens de opgave der natuurkundigen vijf ons meer dan een mens, die men er mee vergeleken heeft, gewogen heeft? Gunst, bezie gij toch met mij het geraamte van een ooievaar, dat hier op de Tübinger Universiteitsbibliotheek getoond wordt. Dan zult ge zien, dat zijn vleugels niet veel langer zijn dan de hals, die toch de ganse

ooievaar, zo groot als hij is, met de hals, snavel en met zijn lange poten tot aan de wolken opheffen. En wat zult gij antwoorden, wanneer men u wijst op de vliegende duif, die door de kunstige Archita van Tarentum[10], volgens de melding van Gellius, vervaardigd werd? Deze zelfde schrijver bekrachtigt op grond van de Griekse wereldwijzen en met name van Favorinus, die de berichten der Ouden het ijverigst heeft gebundeld, aangaande dit werk, dat het door gewichten in de lucht werd gehouden, en door de opgesloten en verborgen lucht werd voortgedreven. Ja, ook ik, zegt de voortreffelijke Scaliger in zijn 320e Exercitation, ben zo vrij iemand te onderwijzen hoe hij een dergelijke machine van een vliegende duif, waarvan Architas[11] voor de uitvinder wordt gehouden, moet vervaardigen. De hiertoe vereiste materie is het binnenste van de puimsteen[12], dat overtrokken moet worden met blaasjes, of dunne huidjes, zoals ze bij goudsmeden te vinden zijn[13]; en met draadjes, als spanveertjes, wordt omhuld. Werd daarbij door een halfronde cirkel een rad voortgedreven, dan zouden de andere ook in beweging komen, zodat in de machine haar vleugels ook tot leven kwamen.

En dat wordt slechts gezegd over de vogel, die zonder leven is geweest en toch heeft gevlogen. Thans wil ik mij echter tot de mensen wenden die vliegen, en tot de vliegkunst zelf. Zij hebben vermeld, dat zij nimmer hadden gelezen dat ooit iemand had kunnen vliegen, met uitzondering van Daedalus en Icarus, die wij toch gaarne naar de sprookjes, dat wil zeggen, naar flauwekul[14] en droomduidingen verwijzen. Maar wat dan, wan-

---

[10] “Architas von Tarent”.
[11] Filosoof, stichter der wiskundige mechanica, vriend van Plato. Ontwierp een straalvliegtuig in vogelvorm, genaamd De Duif, dat op stoom werkte. Het zou 200 meter hebben gevlogen.
[12] “Bimsen”.
[13] Het Duits kent de ‘Goldschlägerhäutchen’: bladgoud.
[14] “Lappereyen”.

neer ik u het tegendeel vanuit geloofwaardige geschiedschrijvers bewezen zal hebben? Er is een boekje verschenen, waarvan de titel luidt: ‘Een kort begrip der wonderwerken’[15], en dat in de Spaanse taal door een beroemd man, genaamd Alvarus Guttierres de Torres de Toledo[16] is geschreven, en aan de hooggeboren en hoogwaardige heer Don Alfonso de Fonseca, zeer aanzienlijk aartsbisschop in Spanje, is opgedragen. Deze Spaanse schrijver vertelt een aardige en wonderlijke gebeurtenis over een vliegende monnik, genaamd Elmar van Malmaberia, die overigens in zijn latere, rijpere jaren een van de geleerdste mannen was, en wel zo, dat hij ook een komeet die gaandeweg als een ongeluksteken voor de aardkorst werd beschouwd, lang voor diens verschijning kon verkondigen. In zijn jeugd evenwel ondernam hij de volgende koene daad. Hij bevestigde vleugels aan zijn armen en ging ervan uit, dat hij beslist de kunst van het vliegen had uitgevonden, als een tweede Daedalus wiens fabel hij, tot slecht nut van het menselijke geslacht, voor een waarachtige geschiedenis had gehouden.

Wat vond er plaats? Hij ving op de toren de wind en nadat hij een stadium lang, dat wil zeggen, honderdvijfentwintig passen was voortgevlogen, werd hij uiteindelijk toch - deels door de hevig stormende winden, deels door de vrees aangaande deze koene en vermetele onderneming - ter aarde geworpen, waarbij hij zijn benen brak en daarna zijn leven lang ellendig heeft doorgebracht. En men zegt, dat hij als oorzaak van zijn schandelijke val het had doen voorkomen, als zou hij namelijk aan het achterste deel van het lichaam vergeten zijn, de staart vast te maken. En zo schrijft ook Ernestus Burggravius, een zeer beroemd medicus in die tijd, in zijn Panoplia Physico-

[15] “ein kurzer Begriff der Wunderwercke”. Dit zal betreffen: ‘El sumario de las maravillosas, y espantables cosas que en el mundo han acontecido’, Toledo, 1524. Ofwel: ‘De samenvatting van de prachtige en angstaanjagende dingen die in de wereld zijn gebeurd’.
[16] Lees: ‘Alvaro Gutiérrez de Torres’.

Vulcania[17], een zeer zeldzaam boek, dat er in Neurenberg een oude voorzanger was geweest, die zich met behulp van twee vleugels de lucht in kon slingeren en als een vogel op en neer kon vliegen. Hoewel hij uiteindelijk door een ongelukkige val uit onvoorzichtigheid (want er waren aan de vleugels ik weet niet wat voor wieltjes gemaakt die de vlucht veroorzaakten, en die hetzij in elkander waren geraakt of niet juist vastgemaakt waren geworden) armen en voeten had gebroken. Iets soortgelijks vertelt men, zou zich ten tijde van onze voorouders in Parijs hebben toegedragen. Om er maar van te zwijgen, dat ook Johann Sturm[18] in zijn Aanwijzing ter oplossing van de Latijnse taal[19] bericht, dat in Venetië iemand zich van de hoge toren van St.-Marcus gevleugeld had neergelaten. Ja, ik zou nog meer aan mij bekende voorbeelden kunnen aanvoeren, ware het niet dat de korte tijd mij gans stilzwijgend in het oor knoopte en eraan herinnerde, dat het voor nu genoeg is. Maar al beheers ik niet direct het waarzeggen, noch mij met de heren wiskundigen bekommer om de loop der hemelen en de invloed der sterren, zo weet ik toch, ja, zie het aan uw gezichten, wat gij, mijne heren, thans denkt en mij in iets wilt tegenspreken. Deze vliegende mensen, die ik heb aangevoerd, zijn immers vrijwel allemaal gevallen en hebben armen en benen gebroken. Doch ik antwoord u wederom daar tegenin, dat dezen in de kunst van het vliegen ook nog maar nieuwelingen en beginnelingen zijn geweest. Want wanneer zij juist en zoals zij hadden gemoeten, gevlogen waren, zouden zij gewis noch gevallen zijn, noch ook iets aan het lichaam in tweeën hebben gebroken. Daarom houd ik het erop, aangaande de kunst en wijze om te vliegen, dat die - al zijn die ook onvolkomen - niet geheel onmogelijk zijn. En ik twijfel er ook niet aan, dat iemand die met de gezwindheid van Iphiclus begiftigd is en van jeugd af aan, met een sterke band,

---

[17] Amsterdam, 1612.

[18] Vermoedelijk betreft het Johannes Sturm, 1507-1589. Hielp het gymnasiale systeem te ontwerpen.

[19] Vermoedelijk is dit de titel, die hier niet gemarkeerd werd.

vleugels aan zijn schouders en handen heeft bevestigd en - door eerst van de grond op te springen en op zijn uiterste tenen net als de ganzen te lopen en vervolgens, voor zover het werk naar hartewens van start is gegaan (wanneer, zeg ik, onze jonge Daedalus), - geprobeerd heeft om zijn lichaam gaandeweg en steeds meer de hogere luchtdelen in te slingeren, en aldus onverdroten in zijn onderneming serieus voort te gaan, uiteindelijk door de oefening een genoegzame vaardigheid in het vliegen zal bereiken, en voor andere mensen een proef die zij bezwaarlijk zouden kunnen imiteren, nalaten. Aangezien de gesteldheid van de sterfelijken zo is, dat vrijwel alle kunsten in deze tijd tot op de hoogste top gestegen zijn, enkel en alleen met uitzondering van de godsvrucht, die dagelijks verleerd en vergeten wordt, wil ik toch de boven aangestipte kunst als een onvolkomene en gevaarlijke - wanneer ze tegen die welke wij openlijk leren, uitgeoefend wordt -, aan koene en verstandige lieden overlaten, opdat ik niet, net als Icarus en de monnik die de staart vergeten was, door een schandelijke val mij tot schande en spot zou maken. Doch hoe pakken wij het aan, dat wij een dusdanige kunst van het vliegen beheersen dat die voor ons mensen noch gevaar, noch enige vrees veroorzaakt? Dat wil ik u tot besluit, hoog geachte aanwezigen, vrijmoedig met uw verlof helder en duidelijk onthullen. Gij weet, wat voor een groot voorrecht de mens heeft, die wij met recht, met inbegrip van de beperktheid aller dingen[20], een waarachtig natuurwonder en een heilig dier, wanneer men zo mag spreken, zouden willen noemen. Deze mens is met een zo groot en voortreffelijk verstand en wijsheid door God begiftigd, dat hoewel hij dan naakt op dit schouwtoneel der wereld geboren is - zodat hij noch met een snavel om te bijten, noch met tanden om te verscheuren, noch met horens om te stoten, noch met klauwen om te vechten, noch ook met vleugels om te vliegen, voorzien is -, hij niettemin met zijn kennis en slimheid gemakkelijk kan inbrengen wat de natuur hem ontzegd heeft. Ook schijnt het derhalve

[20] “sowohl den kurzen Inbegriff aller Dinge”. Vertaling onzeker.

dat hij naakt moest zijn, opdat hij naar zijn believen zich van zeer veel werktuigen kon bedienen, waarbij de enige hand, net als de Delphische dolk, zich voor alles laat gebruiken, met wiens hulp men verscheurt, stoot, vecht, zwemt en vliegt. Gesteld daarom dat de valk ons overtreft qua ruiken, de vos qua horen, de hond qua beide, de kip qua proeven, de adelaar qua zien, de rode slak en oester qua voelen, de haas qua hardlopen, de vis qua zwemmen en de vogel qua vliegen, zo beoordeelt de mens toch diverse dingen. Hij ziet beter in, welk onderscheid er is tussen de zichtbare, voelbare en andere dingen. Ja, hij werkt meer met het vernuft, gemoed en verstand. Want hoe nodig is het, dat de mens qua zintuigen en krachten vermogend is in datgene waarin de dieren hun meeste sterkte hebben, aangezien hij des te wijzer, scherpzinniger, verstandiger is? Want de mens kan niet zijn eten - noch met de neus of ogen, of met hardlopen of vliegen - vinden, welke krachten der natuur tot onderhoud van de wilde dieren verordineerd zijn. Het is genoeg wanneer hij datgene wat overal voorkomt en alom kan worden aangeschaft, begrijpt, juist beoordeelt en zich daarvan krachtens het verstand bedient. Derhalve ziet hij met zijn gemoed scherper dan de adelaar; met het gemoed ruikt en hoort hij veel beter dan een hond; met het gemoed zwemt hij beter dan een vis; hij hardloopt beter dan een haas; en tenslotte begrijpt hij de kunst van het vliegen beter dan een vogel. Want waartoe heeft men de triptolemische wagen, of Medea haar draken, of de veren van Perseus en Daedalus nodig, wanneer de mens met de kracht van zijn gemoed en het verstand overal heenvliegt, overal leeft, overal arbeidt?

Of wat helpt het om het lichaam zelf in de hoogte te heffen, wanneer de zielen de veren wegwerpen, of hun de vleugels moeten worden afgehouwen. Dat wil zeggen, wanneer het onbegrip, wanneer de verdorven ondeugd en de aanklevende goddeloosheid, de kracht en het gebruik van de veren verhinderen en tenietdoen, en naar de uitspraak van de dichter de hemelse geest evenzeer aan de lagere aarde hecht. U, o

onsterfelijke God!, zei dankgezegd, die ons deze voortreffelijke vliegkunst wederom geschonken hebt, en ons voor de overige dieren met een zo grote hoogheid heeft begiftigd, dat wij allen, om ons vliegen zo gezwind en behendig mogelijk te volbrengen, niet eens dergelijke door de kunst vervaardigde en onoplosbare vleugels nodig hebben om dit onnutte, breekbare en zware lichaam daarmede op te heffen.

Doch wij bedienen ons van de gezwindste vlieguitrusting van het verstand, waarmede wij alle vogels overtreffen, zodat wij ons thans vleugels op de zee kunnen maken, en ons met deze niet slechts door de lucht, doch ook onder de aarde, en van de aarde wederom over alle hemelen met de vleugels van de geest verheffen. Welaan, hier hebt gij dus, mijne heren! de allerjuiste kunst om te vliegen. Gij hebt een korte weg om u van de troep van deze aarde te verwijderen en daarvoor te kunnen uitwijken. Gij hebt de kostelijke kunst en manier hiermede geleerd, om op de anders ongebaande wegen des hemels naar boven te wandelen, welk voordeel niet met goud en rijkdom, doch enkel en alleen door het onschatbare vermogen van het verstand teweeg wordt gebracht, hetgeen ook zelfs de zuster van goede inborsten, zoals Petronius zegt, namelijk de armoede - al is deze ook beroofd van vrijwel alle overige goederen - niet kan verhinderen. Gij hebt uiteindelijk - en als ik mij niet bedrieg, dan begrijpt ge het wel - het ware privilege om door de lucht te vliegen, dankzij hetwelk eenieder met de behendigste vlucht van de ziel, naar alle uithoeken der wereld gebracht wordt en, doordat hij door de ganse hemel rondzweeft, alle adelaars in de wolken overtreft. Eenieder kan hierdoor gans vrij - aangezien niemand op hem in praat en hij zichzelf machtig is, zoals de bliksem en de donderstraal - in een enkel ogenblik daar naartoe gaan waar het hem bevalt. Deze goddelijke slingerveren, zijn de werktuigen van het verstand. Deze vleugels zijn het sieraad der beoordelingskracht en van het verstand. Deze vlieguitrustingen zijn onze kunsten en onze wetenschappen. Wanneer gij het onderneemt om in de vlucht het gesternte te aanschouwen, zie:

dan hebt ge de sterrenkunde. Wilt ge de lucht, de aarde en de zee doorvorsen, dan is de natuurwetenschap u daarbij behulpzaam. Mocht het u believen om de veranderingen der rijken en hun leiders te onderzoeken, dan dient de staatkunde u daartoe. Mocht u wellicht het verleden benevens het toekomstige willen weten, dan onderwijst de geschiedkunde u hierin. Wilt gij de mens zelf beschouwen, dan nodigt de artsenijkunde hiertoe uit. Wilt ge recht en gerechtigheid handhaven, dan leert ge dat uit het rechtsbegrip. Hebt gij de behoefte om God, die alle hemelen vervult, te aanschouwen, houd u dan aan de theologie. Deze zal, o mens, aan uw verstand en begrip vleugels hechten. Aangezien nu, mijne heren, deze huidige verhandeling aantoont, dat ook gij u vrijwel vanaf uw jeugd met deze schone vliegkunst hebt vergenoegd, en u er met goede voortgang van bediend hebt, zodat u de uitgespande veren van uw gemoed niet weinig boven het nest der onwetendheid schijnt te hebben uitgespreid, wens ik dan ook u allen en eenieder - niet alleen wegens deze vliegkunst, doch ook uit de grond van mijn hart - geluk en spreek de hoop uit, dat ook in de toekomst de onsterfelijke God, die de ware leermeester is om tot aan de hemel te vliegen, u de kunst schenkt om deze tot heil en het goede van allen vliegend te bereiken. Totdat wij uiteindelijk allen, niet zozeer als schandelijke hoppen of hoogmoedige pauwen, of vraatzuchtige raven en roofzuchtige gieren, of als niets goeds aanduidende duikeenden en nachtuilen, doch net als simpele duiven en andere gelukkige vogels, eenieder tot de heer
Christus, onze Verlosser en enige feniks, die ons vooruit
is gevlogen naar de eeuwige nesten en woningen van
van het paradijs die voor ons bereid zijn, groeps-
gewijze omhoogvliegen.